

Nieuwsbrief NVOG Werkgroep Historie november 2025

Inhoud

Van de voorzitter.

Uit het secretariaat.

Het archief te Urk: boeken-, proefschriften- en filmcollecties. Bezoek NVOG bestuur te Urk.

James Matthews Duncan en het fameuze after-dinner experiment met chloroform.

Interessante lezingen.

Jaarverslag 2025.

Van de Voorzitter, Robin van der Weiden

**Buitendagen*

De afgelopen Buitendag in Breda werd door een groot aantal leden bezocht. Het was een mooie en interessante bijeenkomst, mede door de uitreiking van de Hendrik van Deventer oeverprijs aan Otto Bleker en Frits Lammes, beiden oprichters van de Werkgroep Historie in 1992. De twee laureaten hielden een boeiende voordracht na de prijsuitreiking.

Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de **Buitendag 2026** in volle gang. Deze vindt plaats op **zaterdag 11 april in Delft**. In deze Nieuwsbrief wordt een tipje van de sluier opgelicht.

**Binnendagen*

Een aantal van u kan zich waarschijnlijk herinneren dat er in het verleden ook een zogenaamde Binnendag bestond, een parallelsessie op het Gynaecologisch congres in het najaar. Voor het laatst was dit het geval in 2017, een bijzondere sessie ter ere van het 25 jarig jubileum van de Werkgroep Historie. Er werden voordrachten gehouden door pioniers binnen ons vakgebied: Hans Brölmann (minimaal invasieve chirurgie), Jelte de Haan (foetale bewaking) en Juriy Wladimiroff (echoscopie). Tevens werd toen voor de eerste maal de Hendrik van Deventer oeverprijs uitgereikt aan Hans Houtzager, eveneens een van de oprichters van de Werkgroep Historie.

Bij de aanpassing en versobering van de formule van het Gynaecologisch congres is de parallelsessie voor de Werkgroep Historie helaas komen te vervallen. In 2021 heeft het bestuur van de NVOG, in het kader van een nieuwe organisatiestructuur, besloten de Werkgroep Historie onder te brengen bij de Koepel Gynaecoloog & Maatschappij. Over de wenselijkheid van deze keuze zijn de meningen verdeeld. Tijdens het overleg met het NVOG bestuur is dit ter sprake gebracht. Op dit moment zijn er geen wijzigingen te verwachten. De Koepel Gynaecoloog & Maatschappij heeft een thematische parallelsessie op het Gynaecologisch congres. Wanneer het onderwerp zich daartoe leent is er een korte historische introductie: in 2021 een voordracht over Catharine van Tussenbroek door Marianne ten Kate-Booij (thema vrouwelijke artsen), in 2022 een voordracht over de historie van de abortus provocatus door Jan Lind (thema abortus provocatus) en in 2023 een voordracht over de geschiedenis van de menstruatie door ondergetekende (thema maatschappelijke aspecten van de menstruatie). Bij al deze parallelsessies was er helaas slechts beperkt tijd beschikbaar voor de inbreng van

de Werkgroep Historie. In 2024 en 2025 leende het gekozen thema van de Koepel zich niet voor een historische inleiding.

**Domus Overleg (DO)*

Gelukkig lijkt zich een mogelijkheid aan te dienen om de Binnendag in de toekomst weer vorm te geven. Onlangs vond in het Trefpunt Medische Geschiedenis een bijeenkomst plaats over een nieuwe opzet van het Domus Overleg [*], waarin ook een bestuurslid van de Werkgroep Historie is afgevaardigd. Een van de initiatieven is het stimuleren van gezamenlijk bijeenkomsten, georganiseerd door de historische secties van verschillende wetenschappelijke verenigingen. Dit kan leiden tot een waardevolle kruisbestuiving. Zo was recent in oktober 2025 de eerste van deze bijeenkomsten in Deventer met als thema's 'Tropische Geneeskunde' en 'Albert Schweitzer.' Het bestuur van de Werkgroep Historie is met het eerste verkennende overleg begonnen. Op zijn vroegst kunt u een Binnendag nieuwe stijl verwachten in het najaar van 2026. Wij houden u op de hoogte.

[*] Het Domus Overleg is een platform voor de wetenschappelijke en beroepsverenigingen binnen KNMG-verband, alsmede enkele verwante beroepsgroepen om de belangstelling voor en de beoefening van de medische geschiedenis binnen haar organisaties te coördineren, te faciliteren en te stimuleren. Het DO wordt gevormd door vertegenwoordigers van de betrokken organisaties die als zodanig door hun bestuur zijn benoemd om als aanspreekpunt en contactpersoon de belangen van de geschiedenis van hun discipline of specialisme te behartigen.

Uit het secretariaat, Jan Lind en Marianne ten Kate-Booij

**Buitendag Werkgroep Historie 2026! zaterdag 11 april 2026 in Delft*

U ontving reeds de save-the-date. We verblijven in het Meisjeshuis, een voormalig weeshuis. Het belooft wederom een interessante dag te worden. De ochtend staat traditiegetrouw in het teken van de wetenschap. In de middag bezoeken we onder leiding van gidsen het Medisch Farmaceutisch Museum De Griffioen, het Vermeer Centrum en de Oude Kerk. In deze kerk, met zijn karakteristieke scheve toren, zijn o.a. Reinier de Graaf, Antoni van Leeuwenhoek en Johannes Vermeer begraven.

**Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland (TMGN)*

In de vorige nieuwsbrief informeerden we u dat, in navolging van andere historische genootschappen, de website van de Werkgroep Historie (WH) opgenomen is in die van het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland (TMGN). U kunt zonder inlogcodes bij de WH komen met <https://www.tmgn.nl/nvog>. Het afgelopen jaar is de website verder uitgebreid.

Het archief te Urk, Mark Vierhout en Harry Vervest

**Grote collectie boeken.*

Op het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland in Urk bewaart de NVOG haar collectie boeken, proefschriften en films. De *boekencollectie* breidt zich gestaag uit. We naderen nu de

2000! Het heeft vele uren gekost, maar nu staan in principe alle boeken in een Excel bestand, als pdf in te zien is op de website: www.tmg.nl

Helaas gaat het verzamelen van de *proefschriften* minder goed. Slechts incidenteel krijgen wij proefschriften opgestuurd. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de toegenomen digitalisatie, maar het is toch jammer dat deze collectie zo achterblijft. Bij de meeste digitale proefschriften worden nog steeds enkele op papier afgedrukte versies vervaardigd. Voor het NVOG-archief op Urk zou een papieren versie welkom zijn. Als u in de gelegenheid bent om promovendi, promotoren of andere direct betrokken hierover in te lichten, schroom dan niet hen hierop te wijzen. Op de website van de NVOG staat de procedure vermeld.

Speciale aandacht nog voor de kleine maar mooie *collectie films* die we hebben, allemaal in gedigitaliseerde vorm en klaar voor de eeuwigheid. Op de laatste Buitendag van onze werkgroep was in de lezing van Arno Verhoeven één van deze films te zien. Ook het film bestand breidt zich helaas nauwelijks uit, terwijl we toch denken dat er nog het een en ander bij u op de plank moet liggen. Snuffel nog eens in uw archief en laat ons weten wat u heeft!

**Hoog bezoek van de NVOG*

Op 22 oktober jongstleden mochten wij het voltallige bestuur van de NVOG op Urk ontvangen (zie ook de foto). De oprichter en grote inspirator van het Trefpunt, Prof. Mart van Lieburg, medisch historicus, verzorgde een mooie rondleiding over de inmiddels vier grote loodsen van het Trefpunt, waarna we een gezellige traditionele kibbeling lunch hadden. Harry Vervest verzorgde een lunchlezing over Reinier de Graaf die binnenkort te zien zal zijn op de website.

**Omroep Flevoland*

Al enige tijd presenteert het Trefpunt zich via Omroep Flevoland middels korte 'visual' radio items. Hierin worden medewerkers van het Trefpunt geïnterviewd over een item uit het Trefpunt. Eveneens op 22 Oktober mocht Mark Vierhout iets vertellen over de bekkenpasser of pelvimeter. Alle uitzendingen, dus ook die van de andere vakgebieden, zijn terug te zien op de website en vaak bijzonder aardig, informatief en bondig.

James Matthews Duncan (1826-1890), Jan Lind

Duncan werd geboren in Aberdeen, als zoon van een havenagent. Hij studeerde geneeskunde in Edinburgh en Parijs. Op zijn 20^e werd hij arts. Hij werd de persoonlijke assistent van James Young Simpson, een van de grootste en belangrijkste obstetrici in die tijd. Hij nam deel aan het fameuze after-dinner experiment met chloroform op 4 november 1847. Vanwege de problemen die er waren om ether voor langere tijd toe te dienen tijdens operaties, zocht Simpson een alternatief in het chloroform. Na wat zelfexperimenten, werd het uitgetprobeerd na een inmiddels beroemd diner, waaraan Duncan en een andere assistent, Keith, deelnamen.

Nadat de heren wat chloroform hadden geïnhaaleerd, vielen ze alle drie bewusteloos onder tafel. Toen Simpson bijkwam wist hij dat hij een stof had gevonden die gebruikt kon worden voor algehele anesthesie. Binnen een week werden de eerste mensen geopereerd met chloroform en spoedig had chloroform ether volledig vervangen als standaardanestheticum. Het huis en de eetkamer met de tafel waar de heren bewusteloos onder waren verdwenen, is nog steeds te bewonderen in de voorkamer van Queenstreet 52 te Edinburgh.

Duncan was de aangewezen man om Simpson op te volgen, maar tot zijn verdriet werd de neef van Simpson benoemd. Duncan ging werken in het Bartholomew 's hospital in Londen en schreef veel artikelen over onvruchtbaarheid en de baring. Hij gaf aan dat na de baring de placenta, als er niet aangetrokken wordt, vanzelf zijdelings in de vagina glijdt: 'Dirty Duncan'. Hij onderstreepte daarbij dat het getrek aan de navelstreng en andere manipulaties een inversio van de placenta ten gevolge had, waardoor deze met de foetale zijde voor werd geboren, een onnatuurlijk mechanisme ('Schöne Schultze'). Hij beschreef ook de vorming van het onderste uterus segment en introduceerde de term missed abortion.

Duncan stierf op 1-9-1890 tijdens een vakantie in Baden-Baden.

Interessante bijeenkomsten

*Op de website van het trefpunt is een uitgebreide agenda van allerlei activiteiten en bijeenkomsten te vinden via [Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland \(tmgn.nl\)](https://tmgn.nl)

Extra aandacht voor:

Op vrijdag 12 december 2025 vindt te Amersfoort de jaarlijkse Domusdag plaats. Programma en inschrijving via, [Domus Dag 2025: Denken in woorden en beelden | KNMG](https://www.knmg.nl/domusdag-2025)

Jaarverslag WH 2025, opgenomen in het verslag van de Koepel Gynaecoloog en Maatschappij

*De Werkgroep Historie heeft tot doel het bevorderen van medisch historische kennis op het gebied van de verloskunde & gynaecologie en het bewaren van het medisch historisch erfgoed met betrekking tot dit vakgebied. Zij stimuleert het verrichten van medisch historisch onderzoek en ondersteunt bij het beantwoorden van vragen op dit gebied. Ter verwezenlijking van deze doelstellingen zijn in 2025 de volgende activiteiten ondernomen:

- De jaarlijkse Buitendag vond in 2025 plaats in Breda. Op deze Buitendag werd aan prof. dr. F.B. Lammes en prof. dr. O.P. Bleker de Hendrik van Deventer oevreprijs uitgereikt vanwege hun bijzondere verdiensten op het gebied van de geschiedenis van de verloskunde & gynaecologie.

- Er werden meerdere artikelen in de rubriek Focus op Historie van het NTOG geplaatst, waaronder een samenvatting van genoemde uitreiking van de Hendrik van Deventer oeuverprijs.
- De ontwikkelingen op de het gebied van de opleiding, de IVF en de laparoscopie werden aan de hand van interviews vastgelegd in podcasts, genaamd 'Uit de Oude Doos'. Dit initiatief van een drietal jonge klare gynaecologen was al eerder gestart n.a.v. het 135-jarig jubileum van de NVOG.
- Oude studieboeken en vele dissertaties konden worden gearhiveerd in het medisch historisch archief van de NVOG in het TMGN (Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland) op Urk.
- De actualisatie van de website van de Werkgroep Historie: www.tmgn.nl

Het Bestuur van de Werkgroep Historie wenst u veel leesplezier. Over enige tijd ontvangt u het programma en inschrijfformulier over de Buitendag op 11 april 2026. Ons mailadres is werkgroephistorie@nvog.nl